

Г.О. Ткачук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут)

ШЛЯХИ Й МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ КУРСІВ "СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА" ТА "МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ"

Автор статті доводить, що вивчення української мови у ВНЗ I-IV рівнів акредитації має здійснюватися з орієнтацією на професійну компетентність майбутніх учителів початкових класів за спеціальним підручником.

Теорія і практика інтегрованих уроків має свою давню історію. Ще Я.А. Коменський багато уваги приділяв інтеграції знань, умінь та навичок школярів. Важливою умовою інтеграції є близькість тем, понять, явищ та їх взаємозв'язок, підпорядкованість двох цілей єдиній. Цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичну структуру привабливу новизну, усувають межі предметного викладання, допомагають цілісно та різнобічно сприймати важливі поняття, явища.

Зміст навчання української мови має яскраво виражений інтегративний характер, адже складається з кількох змістових ліній: лінгвістичної; комунікативної; діяльнісної; етнокультурознавчої. Крім того, навчання мови та мовлення становить єдиний процес, підпорядкований кінцевій меті шкільного курсу навчання рідної мови – формуванню національно свідомої мовної особистості, яка володіє умінням використовувати мовні засоби відповідно до мети та умов спілкування.

Майбутні вчителі, ще навчаючись у педагогічних закладах, повинні глибоко засвоїти мовний матеріал, усвідомити, чого і як навчати своїх вихованців, знати зміст роботи з кожної теми і практично оволодіти методичними прийомами роботи щодо засвоєння учнями всіх лінгвістичних тем.

Питанням підготовки високоосвіченого фахівця початкової ланки освіти, зокрема використанням професійно зорієнтованих вправ, впровадженням елементів інтегрованого навчання, розвитком культури мовлення на лексичному рівні, оволодінням елементами культури професійного мовлення присвячено чимало лінгводидактичних праць (М.С. Васьуленко, К.І. Волкова, Л.О. Варзацька, А.П. Каніщенко, Т.М. Лобода, М.В. Сокирко, Н.Г. Шкурятяна та інші).

Так А.П. Каніщенко вказує, що вивчати курс сучасної української літературної мови з методикою її викладання в початкових класах треба в такому поєднанні, щоб кожна тема з рідної мови, яка буде опрацьовуватись учнями за лінійно-концентричним принципом програми, була в деталях усвідомлена студентами не тільки в теоретичному та практичному аспектах, а й на технологічному (методичному) рівні [1: 36 – 41].

У Програмі з курсу "Методика викладання української мови" для майбутніх учителів початкових класів зазначено: "Завдання методики української мови як навчального курсу в педагогічному вузі – опанування майбутніми учителями знань шкільних програм і підручників з рідної мови, розуміння закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів з мови, оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять з фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, прийомами ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної вимови та правопису і здійснення їхньої мовленнєвої культури" [2: 3].

За нових умов підготовки спеціаліста початкової ланки освіти потрібно мати й підручники, в яких виклад матеріалу з курсу "Сучасна українська літературна мова" здійснювався б з орієнтацією на професійну компетентність майбутніх учителів. Викладачі Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова та Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту здійснили спробу створити такий підручник – "Українська мова з методикою навчання в початкових класах" [2].

Підручник побудовано за програмою початкової школи. Передбачено такі чотири етапи опрацювання кожної теми:

1. "Пригадайте раніше вивчений матеріал";
2. "Переконайтесь у своїх знаннях шляхом виконання вправ";
3. "За програмою початкової школи";
4. "Ви – учитель!"

На першому етапі студенти пригадують раніше вивчений матеріал, отримують нові відомості з теми, узагальнюють, зосереджують увагу на основному. Тут же передбачено словникову роботу, роботу над усвідомленням та запам'ятовуванням лінгвістичних термінів.

На другому етапі виконують вправи на закріплення. Вправи дібрано цікаві, вони спонукають студентів логічно мислити, розвивають їхнє зв'язне мовлення, удосконалюють орфоепічні навички. Студентів захоплює високохудожній пізнавальний матеріал вправ, можливість проявити свої творчі здібності.

Після того, як студенти переконалися у своїх міцних знаннях, вони знайомляться з обсягом матеріалу з теми за програмою початкової школи.

На четвертому етапі, виконуючи професійно зорієнтовані вправи, студенти уявляють себе вчителями. Вони добирають методи та методичні прийоми вивчення нового матеріалу, цікаві вправи, продумують методичний апарат до поданих вправ, опорні групи лексики, складають невеличкі повідомлення, якими можуть скористатись вчителі початкових класів, розробляють методику написання творчих робіт.

Перспективно вбачаючи себе в ролі вчителя з необхідними знаннями та вміннями, знаючи та розуміючи, чого треба навчати дітей, як їх навчати, чому так, а не інакше, кожний майбутній учитель досить серйозно готуватиме себе до роботи з дітьми початкової ланки освіти.

Доречно зауважити, що кожна тема розроблена з урахуванням складності та значущості, що автори, орієнтуючись на запропоновані рубрики, матеріал добирали по-своєму, і це дало можливість уникнути одноманітності викладу. Привертають увагу студентів і такі заголовки на сторінках підручника: "Пригадайте!", "Порівняйте!", "Усвідомте!", "Подумайте!", "Візьміть до уваги!" тощо.

Як уже зазначалось, у підручнику подано для глибокого опрацювання саме той матеріал з української мови, який вивчається на уроках рідної мови в початкових класах.

Хотілося б привернути увагу до теми "Вимова та правопис слів з ненаголошеними [е] та [и]", яку чомусь погано засвоюють більшість учнів, а потім припускаються помилок при написанні слів. Крім найважливіших правил, на сторінках підручника подані наявні в основному змісті навчання слова з ненаголошеними [е] та [и]. Така лексика виписана з Букваря й підручників "Рідна мова". Студенти мають змогу ознайомитись із вимовою та правописом 250 слів, а також запам'ятати велику кількість "словникових" лексем, що сприяє виробленню навичок грамотного письма.

Підручник розрахований на студентів і викладачів української мови та методики навчання в початковій школі ВНЗ I-IV рівнів акредитації за ступеневою підготовкою молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста.

Запропонований підручник було апробовано на заняттях у Київському міському коледжі, у Хмельницькому гуманітарно-педагогічному інституті, на педагогічному факультеті Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.

Апробація засвідчила, що лише за умови відтворення раніше здобутих знань, необхідних для роботи з дітьми; перевірки рівня власних умінь добирати матеріал до різних навчальних тем, пояснювати його, порівнювати мовні явища, оперуючи відповідними лінгвістичними термінами; уміння продумувати хід евристичної бесіди з учнями; постійного контролю за рівнем культури мовлення – як своєї, так і учнівської – учитель зможе домогтися високої якості знань із мови в дітей молодшого шкільного віку, що є основою розвиваючого навчання в початкових класах згідно з вимогами програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Канищенко А.П. Підготовка майбутнього вчителя початкової ланки освіти за інноваційними технологіями // Культура мовлення у процесі навчання: Теорія та практика. – К.: Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – 2002. – 119 с.
2. Програма з курсу "Методика викладання української мови в початковій школі". Спеціальність: учитель початкових класів. – К.: Рута, 2000. – 80с.
3. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П. Канищенко, Г.О. Ткачук. – К.: Промінь, 2003. – 232 с.
4. Алексіюк М. Виховання пошани до рідної мови у студентів // Початкова школа. – 1991. – № 11. – С. 11-14.
5. Величко С. Соціально-психологічні чинники формування творчої педагогічної діяльності вчителя // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 159-164.
6. Вергасов В. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе. – К.: Вища шк., 1985. – 174 с.
7. Варзацька Л. Навчання мови та мовлення на основі тексту. – К.: Рад. шк., 1986. – 104 с.
8. Головата Л. Мовний курс на нефілологічних факультетах // Дивослово. – 1995. – № 7. – С. 24-26.
9. Вашуленко М.С. Інтегрування завдань з рідної мови й читання // Початкова школа. – № 6. – 1994. – С. 14 - 17.
10. Перемот С. Інтегрований курс рідної мови й мовлення // Початкова школа. – 1998. – № 2. – С.16 - 18.
11. Варзацька Л.О. Розвиток сприймання, уяви, мислення – основа словесної творчості // Початкова школа. – 1995. – № 2.

Матеріал надійшов до редакції 10. 03. 2005 р.

Ткачук Г.О. Пути и возможности интеграции курсов "Современный украинский литературный язык" и "Методика преподавания в начальных классах".

Автор статьи доказывает, что изучение украинского языка в высших учебных заведениях I-IV уровней аккредитации должно осуществляться с ориентацией на профессиональную компетентность будущих учителей начальных классов по специальному учебнику.

Tkachuk H.O. Ways and Means of Integration of such Study Disciplines as "The Modern Ukrainian Literary Language" and "Elementary School Teaching Methods".

The article proves that the Ukrainian language studies at the institutions of I-IV accreditation levels ought to be oriented at a professional competence of future teachers at elementary school and based on a special textbook.